

DOMINGU XXXI TEMPU KOMÚN – TINAN B

TEMA

Liturjia Domingu da-31 Tempu Komún nian dehan mai ita katak domin horik iha sentru esperiénsia sarani nian. Dalan fiar nian, ne’ebé loron ba loron, ita hetan konvite atu la’o tuir, bele habadak iha domin ba Maromak no domin ba maun-alin sira – aspetu rua ne’ebé la esklui malu, maibé kompleta malu.

Leitura dahuluk apresenta mai ita inísiu "Shema' Israel" nian – proklamasaun solene fiar nian ne’ebé israelita ida-idak tenke halo loroloron. Ne’e mak afirmsaun Maromak nia unisidade no konvite ida atu hadomi Maromak ho fuan tomak, ho klamar tomak no ho kbiit tomak.

Evanjellu haktuir mai ita, ho forma klara no kestiona-laek, katak esperiénsia fiar Jezús nia eskolante nian, habadak iha domin – domin ba Maromak no domin ba maun-alin sira. Ukun-fuan rua ne’e la bele haketaq malu: “hadomi Maromak” katak kumpre ninia vontade no estabelese ho maun-alin sira relasaun domin nian, solidariedade nian, partilla nian, servisu nian, to’o don totál vida nian. Buat seluk mak esplikasaun, dezenvolvimentu, aplikasaun iha vida práтика kona-ba koordenada fundamentál rua vida sarani nian.

Leitura daruak apresenta Jezús Kristu nu’udar amlulik-boot ne’ebé mai iha mundu atu kumpre Aman nia projeto maksoi’k no atu oferece nia moris iha doasaun domin nian ba ema sira. Kristu, ho nia obediénsia ba Aman no ho nia saran-an ba ema sira nia di’ak, hatudu mai ita forma di’ak liu atu esprime ita-nia domin ba Maromak.

LEITURA 1- Dt 6,2-6

Livro Deuteronómio nian mak "livru Lei nian" eh "livru Aliansa nian" deskobre iha Templa Jerusalém nian iha tinan da-18 Josias nia ukun nian (622 mK) (kf. 2 Re 22). Iha livru idane'e, teólogu deuteronomista sira – orijináriu tasi-feto (Israel) nian (iha momentu ne’e refuijadu tasi-mane nian eh Judá halai ba tasi-feto) – apresenta dadu fundamentál sira-nia teolojia nian: iha Maromak ida de’it, ne’ebé Maromak nia Povu tomak tenke adora iha fatin ida mesak kultu nian (Jerusalém); Maromak ne’e hadomi no hili Israel no halo ho nia Aliansa eterna ida; no Maromak nia Povu tenke sai Povu ida de’it, propriedade pesoál Jahwéh nian (tanba ne’e, laiha sentidu liu kestaun istórika sira ne’ebé divizaun política no religioza ba Maromak nia Povu, liutiha liurai Salomão nia mate).

Husi pontudevista literáriu, livru mak konjuntu diskursu tolu Moisés nian, haktuir iha raietuk Moab nian. Sente katak nia mate besik daudaun, Moisés husik ba espésie ida “testamentu espirituál” nian: nia fó hanoin ba ebreu sira kompromisu sira assume ho Maromak no konvida sira atu hafoun sira-nia aliansa ho Jahwéh.

Testu ne’ebé ohin propoin mai ita integra Moisés nia diskursu daruak (kf. Dt 4,44- 28,68). Haree ba fatin diskursu ne’e okupa iha livru, nune'e mós ninia importánsia, Moisés nia diskursu daruak konstitui sentru Livru Deuteronómio nian. Ho modu jerál, diskursu ne’e apresenta parte prinsipál tolu: introdusaun ida (kf. Dt 4,44-11,32), kódigu legál ida (kf. Dt 12,1-25,19) no konkluzaun (kf. Dt 26,1-28,68).

Parte dahuluk introdusaun nian ba Moisés nia diskursu daruak ne’e (kf. Dt 4,44-9,5) oferece mai ne’ebé estabelese entre Maromak no Israel, iha Horeb - no, iha sekuénsia, konjuntu ida ezortasaun sira ba Povu atu moris iha fidelidade ba ukun-fuan sira (kf. Dt 6,1-9,5). Ita-nia testu mak estratu ida husi ezortasaun ne’e.

MENSAJEN

Testu hahú ho ezortasaun ida atu “hamta’uk” Na’i no kumpre lei no ukun-fuan hotu (vers. 2-3). Espresaun “hamta’uk Na’i” – beibeik iha Testamentu Tuan - husi sorin ida haktuir reverénsia no respeitu no, husi sorin seluk obediénsia pronta ba vontade divina, konfiansa ba Maromak ne’ebé la falla, hakribi kritériu rasik iha haraik-an, adezaun inkondisionál ba Maromak nia vontade, aseitasaun tomak ba Maromak nia proposta no ukun-fuan sira. Iha perspetiva katekista deuotronomista autór testu ne’e nian, fiar-na’in ideál (ida-ne’ebé “hamta’uk Na’i”), mak ida ne’ebé dispostu atu hakribi autosufisiénsia no la aseita atu buka ksolok dook husi Maromak nia proposta sira; ida-ne’ebé, ho konfiansa totál, iha kbiit atu saran an iha Maromak nia liman, aseita ninia indikasaun sira, asume Na’i nia ukun-fuan sira nu’udar lurón seguru no loos atu to’o ba moris nakonu. Ba ida-ne’ebé aseita atu moris iha “hamta’uk Na’i nian”, autór promete atu iha moris naresin.

Iha parte daruak ita-nia testu nian (vers. 4-6), ita bele hatene “Shema’ Israel” (hakerek nune’e tanba liafuan ebraiku dahuluk iha Dt 6,4: “Rona Israel”). Testu sentrál judaízmu nian, ne’ebé husi kedes sékulu I nia finál, judeu piedozu sira uza atu harohan loroloron , dadeer no loraik. Iha universu judaiku, verbu “rona”, ne’ebé uza iha ne’e, define asaun ida iha tempu tolu: “rona: ho tilun, simu “iha fuan”, “nakfilak iha hahalok konkretu” buat ne’ebé rona no simu. “Shema’ Israel” hahú ho afirmasaun solene Maromak nia unisidade (vers. 4: “Na’i mesak de’it ”). Fiar-na’in israelita tenke rona no interioriza realidade ida-ne’e no nia konsekuénsia mak moris tuir. Nune’e hadook husi nia possibilidade adezaun nian ba maromak seluk ka proposta seluk salvasaun nian ne’ebé la mai husi Jahwéh.

Hafoin, mai eziénsia atu hadomi Maromak úniku ne’e ho domin lahó divizaun, domin ida ne’ebé implika ema nia totalidade (vers. 5: “ó sei hadomi Na’i, ó-nia Maromak, ho ó-nia fuan tomak, ho ó-nia klamar tomak, ho ó-nia kbiit tomak”). Domin ne’e, interioriza tiha iha ema nia fuan no klamar, tenke tradús iha observánsia fiél ukun-fuan no lei sira Aliansa nian.

LEITURA 11- Heb 7,23-28

Iha Heb 6,20, autór Surat nian deklara Jezús Kristu “amlulik-boot ba nafatin, tuir orden Melquisedec nian”. Tuir ida-ne’e, nia dedika kapítulu 7 tomak Surat nian (kf. Heb 7,1-28) atu esplika ninia afirmasaun.

Melquisedec mak personajen misteriozu ne’ebé mosu iha Gn 14,18-20. Nia mak liurai no amlulik Salem nian (lokaldade deskoñesida, ne’ebé Sal 76,3 identifika ho Jerusalém), nia adora Maromak leten aas bá, fó bensan ba Abraão bainhira nia fila husi funu no oferece ba nia paun no tua. Abraão, amlulik levítiku sira-nia bei-ala, hakruuk iha nia oin no selu impostu ba nia. Salmu 110 fali, apresenta liurai ida uma-kain David nian nu’udar kontinuadór Melquisedec nian (“Na’i jura” ba liurai “no sei fila ba kotuk: ó mak amlulik ba nafatin, tuir orden Melquisedec nian” - Sal 110,4). Husi ne’e, figura Melquisedec nian hetan signifikadu mesiániku Liutiha Ezíliu iha Babilónia, judeu sira hein atu haree mosu makso’ik ida husi David nia bei-oan ne’ebé, hanesanMelquisedec, tau hamutuk saserdósiu no kbiit ukun nian. Sarani sira, ho ideia sira ne’e nia inspirasaun, sira lee Jezús nia mistériu ho roman ida-ne’e.

Autór Surat ba Ebreu sira tuir liña ne’e. Tuir nia perspetiva, Jezús hala’o saserdósiu perfeitu no eternu, ne’ebé la kesi ho saserdósiu Levi nian (saserdósiu ida ema maksalak nian, mortál no hatutan husi jerasaun ba jerasaun), maibé realiza saserdósiu reál Mesias davídiku, susesór Melquisedec nian.

Iha parte dahulu kapítulu 7 Surat nian, autór rezume istória Melquisedec nian no afirma ninia saserdósiu nia superioridade liu saserdósiu levítiku (kf. Heb 7,11-10); iha daruk, autór hatudu

katak Kristu nia saserdósiu foun (iha liña saserdósiu Melquisedec nian) mak saserdósiu perfeitu no eternu, ne'ebé mai troka saserdósiu levítiku no anula Lei antiga (kf. Heb 7,11-28).

MENSAJEN

Prova ida kona-ba Jezús nia superioridade iha saserdósiu maka ninia durasaun rohan-laek, ne'ebé kontrasta ho mudansa kontínuas jerasaun saserdósiu levítiku nian. Ba autór Surat ba Ebreu sira, multiplisidade no alternánsia sinónimu ho imperfeisaun. Tanba Kristu nia saserdósiu rohan-laek no ninia intersetosaun ba Maromak ne'ebé kontínuas, Nia asegura, ho modu definitivu, fiar-na'in nia salvasaun (vers. 23-25).

Autór remata nia reflesaun ho tipu knananuk ida (vers. 26-28), ne'ebé rezume esplikasaun uluk nian no hasa'e Kristu nia saserdósiu nia karakterística sira. Nia mak amlulik-boot "santu, inosente, sala-laek, haketak husi sala-na'in sira no foti sa'e ba lalehan" (vers. 26), basá pertense ba Maromak santu.

Aleinde ne'e, Nia la presiza oferese sakrifísiu loroloron ba nia salan rasik no ema seluk nian, tanba Oberese An rasik, dala ida no ba nafatin, nu'udar sakrifísiu perfeitu (vers. 27). Nu'udar komklusaun, autór destaka, dala ida tan, kontraste entre orden inperfeita – katak orden Lei no saserdósiu levítiku – no orden perfeita, ne'ebé Maromak promete no realiza iha Jezús amlulik-boot. Iha ida uluk ita hetan ema sira nakonu ho frajilidade no frakeza; iha Jezús, amulik-boot Maromak nia Oan, nia nafatin iha Maromak nia sorin atu intersetosaun permanentemente ba ema sira.

EVANJELLU- Mc 12,28-34

Evanjellu domingu ne'e nian situa ita iha Jerusalém, iha sentru sidade nian iha-ne'ebé sei realiza ain-hakat ikus dalan ne'ebé Jezús halo daudaun, ho ninia dixípulu sira, hahú husi Galileia.

Ambiente manas. Tempu ruma molok, Jezús duni negosiantre sira iha Templa (kf. Mc 11,15-18), hodi akuza lider judaiku sira atu halo "Maromak nia uma na'ok-teen sira nia uma"; turmai, nia haktuir ai-kanoik serbisu-na'in sira tua-uvas nian ohodór (kf. Mc 12,1-12), hodi akuza dirigente sira atu opoin, ho forma kontinuada, hasoru realizasaun planu salvasaun Maromak nian. . Lider judaiku sira, hanoin katak labeleona rekupera Jezús, foti desizaun drástika: tenke kaer nia, tesi lia, kondena no elimina nia. Farizeu sira, Erodianu sira (kf. Mc 12,13) no até saduseu sira (kf. Mc 12,18), buka tau lasu ba Jezús, atu kaer toman Nia ko'alia kontra doutrina, no bele uza atu hetan kondenasaun ida. Kontrovérsia sira kona-ba tributu ba César (kf. Mc 12,13-17) no kona-ba moris-hi'as husi mate (kf. Mc 12,18-27) tenke situa iha kontestu ida-ne'e.

Iha ambiente ida-ne'e, mosu eskriba ida atu husu ba jezús sá loos ukun-fuan Lei nian ne'ebé boot liu. Kontráriu ho Mateus (kf. Mt 22,34-40), Marcos la konsidera, katak kestaun ne'e atu tau Jezús iha prova. Eskriba ne'ebé foti kestaun ne'e pareee ema sinseru no iha intensaun di'ak, preokupa duni atu estabelese ierarkia loos ba ukun-fuan sira Lei nian.

kefaktu, kestaun ukun-fuan boot liu sai objetu debate ne'ebé seidauk hetan komklusaun entre farizeu no doutór Lei sira nia parte. Preokupasaun atu atualiza Lei, nune'e bele hatán ba kestaunhotu moris loroloron nian, lori doutor sira Lei nian atu dedús ukun-fuan 613, iha-ne'ebé 365 mak proibisaun no 248 mak asaun atu tau iha práktika. "Habarac" ukun-fuan nune'e, hamosu duni kestaun prioridade nian: ukun-fuan hotu iha importânsia hanesan, eh iha ukun-fuan ruma ne'ebé importante liu sira seluk?

Ne'e mak kestaun tau ba Jezús.

MENSAJEN

Hodi sita versíkulu dahuluk “Shema' Israel” nian, profisaun boot fiar nian ne’ebé judeu hotu uza atu harohan dadeer no kalan (kf. Dt 6,4-5), Jezús deklara solenemente katak ukun-fuan dahuluk maka domin ba Maromak – domin ida ne’ebé tenke sai totál, lahó divizaun. Hodí hakohak Maromak nia projetu hotu, nia vontade, nia ukun-fuan sira (vers. 30: “ho ó-nia fuan tomak, ho ó-nia neon tomak no ho ó-nia kbiit tomak”). Jezús kompleta kellas ho ukun-fuan daruak, hanesan atu kompleta ida dahuluk: “hadomi ó-nia maluk sira hanesan ó an rasik” (sitasaun ida husi Lv 19,18). Katak: ukun-fuan boot liu hotu mak ukun-fuan domin nian; ukun-fuan fundamentál ne’e konkretiza iha dimensaun rua ne’ebé kompleta malu – domin ba Maromak no domin ba maluk sira.

Orijinalidade sumáriu evanjéliku Lei nian ne’e, la’ós iha ideia hadomi Maromak no maluk sira, ne’ebé Testamentu Tuan koñese di’ak. Hanorin ne’e nia orijinalidade ita hetan iha, husi sorin ida, hodi hakbesik domin rua ba malu, hodi tau iha paralelu perfeitu no, husi sorin seluk, iha faktu katak Jezús simplifika no konsentra revelasaun tomak Maromak nian iha ukun-fuan rua ne’e.

Jezús nia resposta ba eskriba la’ós atu estabelese jerarkia ríjida ukun-fuan nian; maibé hodi supera pergunta ne’e nia hanoin Kloot, nia lori ba nivel kle’an opsaun sira ema nian; iha Jezús nia perspetiva la’ós atu define ida-ne’ebé maka ukun-fuan boot liu ka importante liu, maibé hetan ukun-fuan hotu nia abut. No iha Jezús nia perspetiva, abut ne’e hale’u koordenada rua: domin ba Maromak no domin ba maluk sira. Ne’e maka kompromisu religiozu fiar-na’in sira nian.

Tuir relatu evanjéliku sira, Jezús nunka preokupa demais atu kumpre ritu litúrjiku sira ne’ebé relijaun judaika propoin, no la moris ho preokupasaun boot atu oferese don materiál sira ba Maromak. Nia preokupasaun boot maka dixerne Aman nia hakaran no kumpre ho fidelidade no domin. “Hadomi Maromak” iha Jezús nia perspetiva, sai atentu ba Maromak nia projetu no buka konkretiza, iha moris loroloron, Nia planu sira. Ora, iha Jezús nia moris, halo tuir Maromak nia hakaran liuhusi saran-an ida domin nian ba maun-alin sira, totál. Ba Jezús, “hadomi Maromak” katak kumpre Ninja projetu domin nian, ne’ebé konkretiza iha solidariedade, iha parilla, iha servisu, iha don moris nian ba maun-alin sira.

Oinsá tenke hatudu “domin ba maun-alin sira”? Testu ne’e esplika de’it katak tenke “hadomi maluk sira hanesan an rasik”. Liafan sira “hanesan an rasik” la signifika kondisionalizmu ruma, maibé hadomi ho fuan tomak. Maibé iha testu Testamentu Foun seluk, Jezús esplika ba nia eskolante sira katak presiza hadomi funu-balu sira no harohan ba sira ne’ebé duni sira (kf. Mt 5,43-48). Domin ida lahó limite, lahó sasukat no la distinge entre ema di’ak no ema aat, entre belun no funu-balu. Lucas, bainhira haktuir epizódiu hanesan, ne’ebé Evanjellu ohin apresenta mai ita, aumenta tan istória “samaritanu di’ak”, hodi esplika katak “domin ba maun-alin sira” ne’ebé Jezús husu tenke inkondisionál no tenke to’o ba mauk hotu ne’ebé ita hasoru iha dalan sira moris nian, maski nia ema fuik ema leet ka funu-balu ida (kf. Lc 10,25-37).